

Nr 137

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlon (I: 54) och den andra inom andra kammaren av herr Svensson i Ljungskile (II: 55) har yrkats, att riksdagen ville besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om ändring av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor, så att studiehjälp kan beviljas varje elev, som enligt varje skolas reglemente kan intagas som lärjunge vid skolan.

Enligt 18 § första och andra styckena folkhögskolestadgan (1951: 835) skall elev vid folkhögskola före kursens slut ha fyllt, manlig elev 18 år och kvinnlig elev 16 år, dock att, om särskilda skäl föreligger, manlig elev må intagas vid tidigare ålder.

Enligt 2 § kungörelsen angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor (1953: 531) skall för erhållande och åtnjutande av studiehjälp gälla, bland annat, att eleven före kursens slut fyllt, manlig elev 18 år och kvinnlig elev 16 år.

I *motionerna* har anförts huvudsakligen följande.

Det torde vara uppenbart, att de manliga lärjungarna komma i en orättvis ställning i förhållande till de kvinnliga eleverna, som kunna få studiehjälp, om de under kursens lopp fylla 16 år. Även om man bör syfta till att höja åldersgränsen för elever vid folkhögskolor, så bör det vara en viss överensstämmelse mellan folkhögskolornas reglementen och studiehjälpsbestämmelserna i berörda hänseende. Elev, som enligt reglementet kan vinna inträde vid skolan, bör också kunna erhålla studiehjälp enligt studiehjälpsbestämmelserna.

F. n. är situationen den, att en kvinnlig elev kan erhålla studiehjälp, om hon fyller 16 år sista veckorna under en vinterkurs, under det att en manlig elev icke får något som helst bidrag, om han fyller 18 år endast några dagar efter kursens slut. Till detta kommer, att värnpliktsåldern ändrats, vilket medför olägenheter för de manliga lärjungar, som ämna söka inträde vid folkhögskola. Det bästa torde vara, att de manliga eleverna kunna få genomgå en vinterkurs omedelbart före värnplikten och eventuellt fullfölja sina studier vid folkhögskola något eller några år efter värnplikten, något som hittills varit mycket vanligt. Den ändrade värnpliktsåldern ta-

lar också för att en förändring av studiehjälpsbestämmelserna snarast bör vidtagas.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av studiehjälpsnämnden och skolöverstyrelsen.

Studiehjälpsnämnden har anfört väsentligen följande.

Av de kungörelser angående statlig studiehjälp, som utfärdades efter riksdagens beslut 1952 om nya grunder för studiehjälpen, har endast den, som avser studiehjälp åt elever vid folkhögskolorna, bestämmelsen att elev skall ha uppnått viss ålder för erhållande av studiehjälp. De skäl, som motiverat detta särskilda villkor, ankommer det icke på studiehjälpsnämnden att bedöma. Utifrån de mera allmänna synpunkter, som nämnden anser sig böra lägga på förevarande fråga, synes det nämnden lämpligare, att bestämmelser om åldersgränser förekomma endast i de författningar, som reglera intagningen av elever i respektive läroanstalter och icke i författning, som rör studieunderstöd åt eleverna.

Skolöverstyrelsen har avstyrkt bifall till motionerna och därvid sammanfattningsvis anfört följande.

Medgivande av studiehjälp till manliga folkhögskoleelever, som ej ens fyller 18 år före kursens slut, skulle enligt överstyrelsens mening kunna medverka till en icke önskvärd utveckling av folkhögskolorna till preparandskolor för pojkar och flickor i åldern 16—17 år. Överstyrelsen har i underdånigt yttrande den 9 november 1953 över skolkommissionens betänkande (»Folkhögskolans ställning och uppgifter», SOU 1953:14) framhållit, att folkhögskolorna i samma mån som enhetsskolan förverkligas och förmår fylla det utbildningsbehov, som nu realskolan tillgodoser, måste kunna frigöras från biuppgiften att vara förberedande utbildningsanstalter och ånyo kunna koncentrera sig på för denna skolform mera väsentliga uppgifter. Ehuru sänkningen av inkallelseåldern är en övergångsföreteelse under en tioårsperiod och därför i och för sig skulle kunna motivera en tillfällig sänkning av minimiåldern för erhållande av statlig studiehjälp vid folkhögskolor, anser överstyrelsen, att åtgärden skulle medföra risk för en mindre lämplig elevrekrytering vid folkhögskolorna under en tid, då det allmänna skolväsendet utbygges.

Utskottet. Såsom framgår av de inledningsvis angivna författningsbestämmelserna gäller som villkor för antagning till elev vid folkhögskola, att eleven före kursens slut skall ha fyllt, manlig elev 18 år och kvinnlig elev 16 år. Manlig elev må dock intagas vid tidigare ålder, om särskilda skäl föreligger. För rätt till studiehjälp åt folkhögskolelev är samma åldersvillkor uppställda. Bestämmelserna skiljer sig dock åt därutinnan, att rätt till studiehjälp ej är medgiven för manlig elev, som intagits oaktat han före kursens slut ej kommer att ha fyllt 18 år.

Det i motionerna framställda yrkandet syftar till att intagningsbestämmelserna och studiehjälpsvillkoren helt skall överensstämma, så att jämväl sådan manlig elev, som intagits vid tidigare ålder än den såsom huvudregel angivna, skall äga rätt till studiehjälp.

Utskottet har under punkten 46 i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1955:56 vid behandlingen av anslaget till Folkhögskolor: Understöd förklarar sig förutsätta, att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen framlägger

förslag till ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna. Detta ställningstagande från utskottets sida har skett mot bakgrunden av vikten av att folkhögskolan snabbt får de förstärkta ekonomiska resurser, som är en förutsättning för att den skall kunna intaga sin viktiga och betydelsefulla position i samhället och lösa de anpassningsproblem, vilka kommer att följa i och med de förbättrade yrkesutbildningsmöjligheterna och ett mera allmänt genomförande av en nioårig enhetsskola. Utskottet har därvid pekat bland annat på skolkommissionens förväntan, att folkhögskolan i det förändrade läget i stort sett kommer att i högre grad än hittills kunna koncentrera sig på sina väsentligaste uppgifter, nämligen att vara en skola för vuxen ungdom med bildningsintentionerna inriktade på samhällelig orientering och på personlig fostran.

I anslutning härtill och med anledning av de föreliggande motionerna får utskottet erinra om att skolkommissionen i fråga om minimiåldern för inträde vid folkhögskola funnit uppenbart, att denna framdeles måste sättas till lägst 18 år för såväl kvinnliga som manliga elever. Kommissionen har dock stannat för att såsom en första etapp i riktning häremot föreslå en höjning av åldersgränsen för kvinnliga elever till 17 år. Därvid har kommissionen förutsatt, bland annat, att skolöverstyrelsen likväl medges rätt att godkänna antagande av yngre elever än 18 respektive 17 år, där detta på särskilda grunder ter sig försvarligt.

Mot bakgrunden av de välgrundade önskemålen om att återinsätta folkhögskolan i dess väsentliga uppgift såsom en skola för vuxen ungdom och att bevara dess pedagogiska egenart är det enligt utskottets mening icke önskvärt att åtgärder vidtages, som kan antagas påverka rekryteringen av underåriga elever i stigande riktning. Emellertid synes det utskottet från principiella synpunkter föga tillfredsställande, att såsom ett korrektiv mot en dylik rekrytering användes ett förbud mot studiehjälp åt de manliga elever, som på grund av särskilda skäl intagits vid folkhögskolorna oaktat de icke uppfyller de såsom huvudregel angivna åldersvillkoren. För en inriktning av elevrekryteringen på de äldre åldersgrupperna bör icke användas en differentiering av de med folkhögskolevistelsen förenade studiehjälpsförmåner, utan för detta ändamål bör styrelser, rektorer och folkhögskolans övriga företrädare verka genom upplysning om folkhögskolans syfte och en allvarlig omvårdnad om dess ställning i samhället. Från praktiska synpunkter är den berörda anordningen uppenbart orättvis, när den träffar endast manliga elever och därjämte sådana manliga elever, som för sina studier är beroende av studiehjälpen. Utskottet delar därför den av studiehjälpsnämnden i anslutning till motionerna hävdade uppfattningen, att rätten till studiehjälp icke heller vid folkhögskolorna bör vara sammankopplad med några villkor med avseende å elevernas ålder. Med biträdande av motionerna förordar utskottet av dessa skäl, att sådan ändring vidtages i den ifrågasvarande studiehjälpskungörelsen, att de i 2 § kungörelsen innefattade åldersvillkoren uteslutes. I anslutning till vad nyss framhållits vill utskottet understryka att utskottets ställningstagande till motionerna alltså icke får upp-

fattas såsom syftande till någon uppmjukning av de grunder, som enligt folkhögskolestadgan skall gälla för elevintagningen.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 54 och II: 55, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 531) angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor, som utskottet angivit.

Stockholm den 17 maj 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Anderson, Näsgård, Näsström, Hesselbom, Einar Persson, Ragnar Persson, Axel Andersson, Nils Theodor Larsson, Elfving, Rikard Svensson, Arrhén och Jacobsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, Johansson i Mysinge, Widén, Thapper, Jansson i Kalix, Onsjö, Cassel, Blidfors, fröken Vinge och fröken Olsson.

Reservation

av herrar *Näsström, Hesselbom, Ragnar Persson, Nils Theodor Larsson, Åkerström, Johansson* i Mysinge, *Thapper, Jansson* i Kalix och fröken *Olsson*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka bifall till motionerna och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 3 börjar med »Mot bakgrunden» och på s. 4 slutar med »för elevintagningen», bort ha följande lydelse:

»Mot bakgrunden av de välgrundade önskemålen om att återinsätta folkhögskolan i dess väsentliga uppgift såsom en skola för vuxen ungdom och att bevara folkhögskolans pedagogiska egenart kan det enligt utskottets mening icke vara riktigt att i nuvarande läge vidtaga åtgärder, som kan antagas påverka rekryteringen av underåriga elever i stigande riktning. Med hänsyn härtill och då, såsom skolöverstyrelsen framhållit, ett slopande av åldersbestämmelserna i den ifrågavarande studiehjälpkungörelsen skulle kunna medverka till en icke önskvärd utveckling av folkhögskolorna till preparandskolor för ungdom i åldern 16—17 år, avstyrker utskottet bifall till motionerna. På grund av sambandet mellan nämnda åldersbestämmelser

och föreskrifterna i folkhögskolestadgan om villkoren för elevintagning bör den nu förevarande frågan enligt utskottets mening tas upp till bedömning i ett större sammanhang, nämligen vid prövningen av ett på skolkommissionens betänkande grundat förslag rörande ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna och därmed förknippade spörsmål.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att motionerna I: 54 och II: 55 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»